ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 27. Львôвъ дня 2. Серпня 1862.

Зъ поемы: *КВѢТЫ-ДѢТИ*.

Охъ Боже мôй милый, а ты єго бачишъ,
Якъ ôнъ ся низенько на квѣты склонивъ,
Та й зъ нимъ не затужишъ, за нимъ не заплачешъ?
Хиба то не ты му сю долю судивъ? —
Хиба то не твои кохали го горы,
Тй гуцульскй горы, бервѣнковый край? —
Хиба то не твоє занесло го море,
Де люде не руськй, не руськїй ручай?
Де сонце тя топитъ а претцѣ не грѣє,
Де вѣтеръ тя сушитъ а претцѣ не вѣє,
Де й камѣнь спѣває, лишъ Русинъ мовчитъ,
Охъ Боже мôй милый, тамъ Русину жить?
На добранôчъ серце на нôчъ,
Доки зорѣ зôйдутъ,
Доки бѣлй квѣты-дѣти
Погуляти выйдутъ.

Федьковичъ.

ИНШІЙ ЧОЛОВѢКЪ.

Оповѣданьє П. Кулѣша.

Переведене зъ россійського.

I.

1819-й рôкъ бувъ хорошій урожайный рôкъ у нашôмъ уѣздѣ, та пригадую собѣ, якъ одинъ багатый козакъ у селѣ Буртищѣ, прозваньємъ Очкуръ, вый-шовши за ворота своєго веселого зеленого двора зу-пенявъ низькими поклонами добрыхъ людей, що ѣхали съ копами, и просивъ ихъ выпити за здоровлье своєго новорожденного. Улиця достотно була загачена возами съ пречуднымъ житомъ, яке тôлько можъ подумати, такъ що и найпонурлившй, роботящй господарѣ, що й запустили собѣ бороду до тои поры, поки не об-сѣють на зиму .... (въ насъ у Буртищѣ козаки пе-рестають голити бороду пôсля косовицѣ, а густенька щетина, що поросте въ нихъ на пôдборôдку, сто-ить у тѣснôй злуцѣ зъ осѣнними сходами, пôсля ко-торыхъ вони знову зачинають голитися, и вôльнымъ часомъ охотно йдуть въ кумы и старосты), такъ и тотй нехотячи мусили зупеняти своихъ волôвъ коло двора ощасливленого небесами козака Очкура, и выпити зъ єго рукъ чарку горѣлки. Та отсе-жъ для хлѣбороба така ласка, що абы-яке нахмурене чоло прояснялося и не взираючи на горячу коповозну пору, зашумѣла округи господаря весела бесѣда, саме якъ на святки.

Мѣркуючи, що стояти за воротами съ чаркою и сулѣєю въ рукахъ цѣлый день не годиться, запросивъ козакъ Очкуръ гостей до себе у дворъ, и посѣдавши зъ ними въ кружокъ на споришъ, бенкетувавъ такъ, що веселѣще годѣ. У него родився сынъ, который запевне повиненъ було называтися Семеномъ, тому що на той день зъ святыхъ назначено честувати пре-подобного Симеона юродивого. . . .

Да не козакъ Очкуръ и его новорожденне чадо стáновлять предметъ моєи повѣсти. Изъ сусѣднєи хаты, мимо веселый говôръ гостей козака Очкура, вырыва-лися й неслись по воздуху такй зойки, що застуци Господи ôдъ такихъ усякій хочъ трохи чуткій слухъ! Тамъ рыдала мати надъ сыномъ, рыдала тыми серце роздираючими голосѣньями, которй мôгъ спокôйно слу-хати тôлько тогдишній справникъ нашъ. Щасливый батько новорожденного, козакъ Очкуръ, уронивъ не одну зернату слезу, чуючи плачъ нещасної матери, бо єго серце врадуване народженьємъ сына зробилось чувственнѣшъ якъ звычайно. Другй козаки, що сво-ими возами улицю загатили, хочъ и не плакали, но выразисто покивували не тôлько чорными та кучеря-выми головами, а то и сивыми, що вже й охолодѣли для всякои радости и горя.

Дѣло у тôмъ, що молодый козакъ Поликарпъ За-рубай, сынъ козачки вдовы Зарубаихи, не выбачивъ комисарському сынови за обиду своєи зарученои, до которои тотъ приставъ зъ якимись нечемными балян-трасами. Радъ не радъ покалатавъ ôнъ єго благородіє, чи що; та вже сякъ чи такъ доткнувся своими па-харськими руками благородного молодяна, прапорчика, що прієхавъ на ôдпускъ зъ якогось мушкетирського полку — натѣшити батька свѣжими еполетами. Кожный чадо-любивый отець по собѣ може мѣркувати, чи пріємно було комисареви, бачити на прекраснôмъ, повнôмъ дворянського достоинства, лицѣ благородного молодяна, простый синець на подобу тыхъ, якй не

рѣдко вкрашають навѣщателѣвъ городськихъ пивальнихъ домôвъ (въ насъ по селахъ добрыи люде пьянують мирно). А такъ якъ власть комисаря була въ Буртищѣ неограничена, то нема нѣчого дивного у тôмъ, що десятники закували Поликарпа Зарубая въ рекрутськй кандалы, саме у той часъ, коли ôнъ вернувшися съ поля изъ повнымъ возомъ жита, сѣвъ було зъ матерью обѣдати.

На бôльшу досквиру вдовѣ Зарубаисѣ зайшла у неи зъ сыномъ найпріємнѣйша розмова за те, кого просити въ сваты, якъ упораються и обсѣються въ полѣ, щобъ сватати зъ другого кôнця Буртища Катрю Дубôвну, на усе село красавицю. Тôлько що розговорилась бѣдолашня вдова за-про те, що, хоть козакъ Дубъ и не богатый, та гарнй у него дѣти, и ôнъ повѣвъ ихъ чеснымъ звычаємъ, по старосвѣтськи, якъ тутъ на порôгъ непрошенй гость, десятники! Вони не вважали потребы таити ôдъ матери комисарську угрозу, що ôнъ ѣи сынка ôддасть за буйность у москалѣ, безъ черги; а отсе значило, що вже нѣякй просьбы, нѣ мольбы не спасуть Поликарпа. Тогдишнїй комисарь мôгъ послужити взорцемъ для нынѣшнёго справника, що до негнучкости волѣ. Въ него навѣть и позôръ бувъ такїй, що на кого ôнъ упиривъ ёго, въ того сей-же часъ переставали слёзы. Що ôнъ сказавъ, те було все одно що написавъ, а написане ёго перомъ не можъ було вырубати и топоромъ. Изъ за того нехай-бы вдова Зарубаиха плакала, скôлько ѣй хотѣлось, у своѣй хатѣ надъ сыномъ, обôймивши ёго за голову, — отсе-жъ стôлько помогло-бъ ёму, якъ и тогди, коли ôнъ лежавъ бы мертвый передъ нею. Коротко сказати, що рекрутськїй наборъ въ сѣмъ году выпавъ у нашôй губерніи якъ лѣпше и не можна: молодый, рослый, чорнобрôвый Поликарпъ Зарубай розвеселивъ души пріёмниковъ своєю взорешнёю вродою, и власть комисаря, грôзна завше для села Буртища, зробилася пôсля отсего ще грôзнѣшъ. Сама осиротѣла мати, знаючи що втратити ѣй бôльше нѣчого, билась объ землю, и проклинала ненасытного пузана — такъ неприлично выражалась вона о комисарѣ — и ввесь рôдъ ёго, и дѣтей ёго, и внукôвъ ёго!

Жаль подумати, що така подѣя, якъ ôддача молодого козака въ москалѣ, була наслѣдкомъ появы дуже звычайнои, именно — жениханья прапорчика зъ сельською красавицею, а мѣжъ тымъ — кôлько то слёзъ прольялось!... та не въ самои матери, но и въ тои, що на всѣмъ селѣ Буртищѣ не знала кращого парубка, якъ Поликарпъ Зарубай! Якъ-бы що, то Катря Дубôвна могла-бъ потѣшитись десяткомъ иншихъ парубкôвъ, котрї при першôмъ придатнôмъ случаѣ, доказали ѣй своими заходами и навѣть бôйками межи собою, що вона — перша красавиця на селу; но осиротѣлу мати нѣкому було утѣшати въ мовчаливôй хатѣ, нѣ на кôмъ не зупенялись ѣи очи зъ любовію, отсимъ одинѣсенькимъ лѣкомъ роздертого серця; нѣхто, нѣхто не мôгъ замѣняти ѣй не тôлько слова, а навѣть и взору ѣи любого сына.... Пропавъ козакъ! Менше одного бойкого, молодецького парубка въ Буртищѣ! Менше одного дзвôнкого голосу въ пѣсняхъ! Менше одного завидного парубка въ селѣ!... Що-жъ дѣяти? Такъ видко Богъ давъ, щобъ комисарь заставлявъ усю громаду танцювати пôдъ свою дудку. Видко, за батькôвськй и дѣдôвськй грѣхи карає Господь козакôвъ такимъ допустомъ.

II.

Минуло лѣтъ шесть чи сѣмъ. Катря Дубôвна вже давно выйшла за-мужъ. За ѣи першого жениха згадували рѣдче и рѣдче; а-далѣ и зовсѣмъ згадувати перестали. Одна тôлько мати ждала вѣстей о нѣмъ що день, що година; но вѣстей не було нѣякихъ. Бачиться погнали ёго зъ москалями на край свѣта; бачиться, убили ёго на вôйнѣ, а може и вмеръ козакъ зъ туги за родиною.

Въ осени 1826 року, однои тихои, погôдної недѣлѣ, коли козаки нашй сидѣли зъ своими семьями за воротами, та здоровкались съ проходячими по-при нихъ сусѣдами, вѣхала у село Буртище нечестива жидôвська бричка, показуюча, що сидячїй у нѣй подорожный — чоловѣкъ собѣ розчотливый и не торопкїй. Вона була наповнена усякимъ добромъ, которе, якъ мѣркувати по визирнувшôй зъ неи офицерськôй фуражцѣ (шапцѣ), було добро офицерське. Козакамъ нашимъ не було нѣякого дѣла нѣ до шпетнои жидôвськои будки, нѣ до путуючого въ нѣй офицера. Покурюючи люльки дивилися вони такъ, що й ба-йдуже на кудлатого жида, що зъ-роду не пробувавъ, що за смакъ у ковбасѣ и поросятю, та на єго чотыри худыхъ кобылъ, которымъ, якъ отсе всякому звѣсно, нечиста сила помагає пробѣгти на добу 70 до 90 верстъ. Но бричка выбравши хату, коло которои сидѣло побôльше народу, зупинилася, и офицеръ, молодый красивый чоловѣкъ, зъ чорными влискуючимися вусами, сказавъ:

— Здравствуйте, люде добрй!

„Здоровй будьте и вы, добродѣю!" одвѣчали козаки.

— Зъ недѣлею!

„И васъ также!"

Отсе поздоровканьє зъ недѣлею, звычайне въ простого народу, роздобрило козакôвъ для подорожного лицаря.

— А де тутъ живе у васъ вдова Зарубаиха? спытавъ офицеръ.

„А на що вамъ, добродѣю, вдову Зарубаиху?" спытали козаки.

— Бачиться, ваше село горѣло и перебудовалося, сказавъ замѣсть одвѣту подорожный: — я не пôзнаю знакомыхъ хатъ.

„Було всего, добродѣю," одвѣчали козаки.

Та вже де-якй зъ нихъ пôдступили ближче до жидôвськои брички и придивлялись до подорожного лицаря.

— Да се-жъ Зарубаєнко! се-жъ Поликарпъ вдовиченко! — скричало заразъ кôлька голосôвъ, и въ одну минуту народъ окруживъ бричку.

Село Буртище зворушилося невѣроємною новиною.

„Да, люде дорбрй," казавъ офицеръ, „я тотъ самый Поликарпъ Зарубаєнко, которого вы громадою оддали за буйность въ салдаты. Чи жива ще моя матушка?"

— Слава Богу, пôдскакує, сказали радôшно козаки. — А що мы васъ оддали громадою въ москалѣ, такъ то вина не наша, добродѣю. Скачи, враже, якъ панъ каже! —

„Я на васъ и не серджусь," одвѣчавъ офицеръ: „вы менѣ добро а не лихо вдѣяли."

— А хиба вы, добродѣю, справдѣ великимъ паномъ зробились? запытували козаки.

Но офицеръ нетерпеливо бажавъ бачити свою матѣръ, а козаки, обступивши бричку, десяткомъ рукъ показували кудлатому жидови и офицерови убогу хату вдовы Зарубаихи.

III.

Хата вдовы Зарубаихи спаслася якимось чудомъ одъ пожару, що знищивъ великій пай Буртища. Отець Потапій, тогдишній нашъ священникъ, попередникъ ôтця Петра, стоячи у себе на стыртѣ хлѣба, бачивъ, якъ надъ отсею хатою вилася бѣла хмара голубôвъ, рисуючись ярко на бурыхъ и синявыхъ клубахъ дыму, що валивъ изъ сусѣднихъ хатъ багатого козака Очкура. „Ну, по здравôмъ размышленіи (говоривъ ôнъ), я находжу, що се були не голубы, поелику бѣлина ихъ превосходила сіяньє снѣгу въ погодный день морозный, — се була бѣлая риза ангела-хранителя, которого нашимъ грѣшнымъ очесамъ не возможно видѣти въ єго истиннôмъ образѣ, то єсть, въ такôмъ, якъ ôнъ изображенъ на сѣверныхъ вратахъ иконостаса, зъ огнянымъ мечемъ въ десницѣ и въ жовтыхъ чоботахъ, топтаючихъ діявола."

Якъ вже тамъ воно и було, а спасеньє вдовинои хаты признали всѣ сусѣды за чудо, и самъ отець Потапій признавався, що якбы отся убога хата не стояла мѣжъ палаючимъ козакомъ Очкуромъ а ёго власною левадою, то вже-бъ сеи осени и не молотити ёму хлѣбныхъ стыртъ: „мнози бо грѣси одержатъ мою утробу," додававъ зôтхаючи отець Потапій, на правдиве вдивованьє козакôвъ, котрй нѣякъ не могли допустити гадки, щобъ не можна було попови ôдмолитися одъ усѣхъ та усѣхъ грѣхôвъ!

И такъ хата вдовы Зарубаихи, що вже сѣмъ лѣтъ тому назадъ стара була, теперъ, якъ зрôвняти зъ новыми сусѣдськими будинками, здавалася ще старѣйша. Коли-бъ ѣи покôйный чоловѣкъ не бувъ найлѣпшимъ на селѣ пошивальникомъ, то давно бы вже прогнила на нѣй солома, и осѣннй дождживъ протѣкали-бъ крôзь крышу и стелю на голову нещаснои, безпомôчнои, одинокои Зарубаихи. Но крыша була мовъ кована, и показувала свою старôсть тôлько зеленымъ мохомъ, который розкинувся по нѣй красивыми пластами, густѣшъ по-надъ край, а рѣдче попôдъ высокій дымникъ. Все таки вона досыть понуро насунулась надъ бѣлыми стѣнами хаты и сѣней, и надъ сѣрыми беревнами, зъ которыхъ ще небôжчикъ Зарубай поставивъ комору, злучену зъ сѣньми.

Славна була комора у Зарубаихи, зъ деревянымъ помостомъ и стелею. Небôжчикъ ѣи чоловѣкъ на те и будувавъ отсю комору, що коли, якъ Богъ дасть, дожде ôнъ женити свого Поликарпа, тогди треба тôлько прорубати въ нѣй ôкна, и супротивна хата для него готова.

А все таки видко, що мужицькй руки не пораються на обôйстью у Зарубаихи: все кругомъ зветашало, повалилось, и вже забирають на топливо. Но, подôбно сёму, якъ сонце наразъ прорѣже осѣннй хмары, и горячѣйше якъ въ лѣтѣ озарить мокрй травы, и трусящйся ярко-жовтй и червонй листки на грушахъ, — такъ вѣсть о поверненьи сына все озарила и одмѣнила не тôлько на лицѣ бабусѣ, але буцѣмъ то и на ѣи зарослôмъ подвôрьи. Иншими очима подивились теперъ козаки и на убогу вдову, и на ѣи убоге та постарѣле дворище.

Сусѣдськй дѣти давно вже понабѣгали зъ улицѣ въ ѣи хату, и радôшнымъ крикомъ звѣстили ѣй, що вернувсь ѣи Поликарпъ. За отсимъ милымъ дорогоцѣннымъ для неи словомъ, — бо иншого й не чула —

двадцять разъ повтореного дѣтьми: офицеръ! офицеръ! офицеръ! вона не завязала навѣть головы хусткою, и въ домашнѣмъ очѣпку выбѣгла за ворота.

Де-жъ ôнъ? Чи не вже отсе ѣи Поликарпъ иде до неи швидкими кроками, попередъ дивуючогося народу?... Та вже крôзь ёго нову, чужу для неи поверховность розрôзняє вона ёго рôднû для неи черки. Ôнъ покинувъ ѣѣ зъ застывшими въ неи на очахъ слёзами, що застыли именно тому, бо взôръ комисаря проявивъ на нѣй свою звычайну дѣю. Ôнъ вернувсь до неи — и ѣи слёзы теперъ иншû: ихъ озаряє радость, матѣрня радость, якъ ярке сонце осѣнню, ще живу и прекрасну природу.

Та все-жъ якъ багато одôймили въ неи отсѣ сѣмъ лѣтъ! Якими страшными рисами обзначилися вони на лицѣ! Въ першу хвилю зобаченья и часъ и горе показують намъ усе, що вони зробили на милôмъ для насъ образѣ; но коли у сердечнôй бесѣдѣ близькій намъ чоловѣкъ выкаже передъ нами всю внутрѣшню красоту свою, не видну для людей далекихъ, тогди на поверхнôмъ образѣ згладжуються признаки поверхнёго знищенья, и намъ здаеться, що дорога для насъ истота нѣколи не знищѣе.

Те саме трапилося и съ Поликарпомъ Зарубаемъ. Коли радôшна мати увела ёго въ хату, и, розцѣлувавши по десятый разъ, обтерла свои слёзы, — ёму здавалося, що отсе ще вчора ôнъ зъ нею обѣдавъ и бесѣдувавъ о Катрѣ Дубôвнôй. (Д. б.)

БѢДА.

Народна казка.

Въ селѣ однôмъ въ нашôмъ краю,
(Я се чувъ ôдъ дѣда мого.)
Жили два газды якъ въ раю.
Мали хлѣба, добра всёго
Й дѣтей мали по одному,
Въ сего донька якъ калина,
А нѣбы умисне тому
Якъ сокола Богъ давъ сына.
Одного дня кумъ убрався
Та й нужъ зъ сыномъ до сусѣда.
„Гей сусѣдо, сусѣдоньку
Ôддай твою дѣвчиноньку,
За моего ôддай сына, —
Видишъ красный, якъ калина.
Ты богатъ, и я безъ бѣды;
Коли злучимъ нашû дѣти,
Можутъ гарно собѣ жити."
„Добре" — каже „сусѣдоньку
Та на тое давъ Богъ доньку,
Бы ѣй хлопця пошукати,
Зъ добрымъ мужемъ ю звѣнчати.
Та я знаю твого сына,
Знаю, гôдна то дитина —
Но борше недамъ за жѣнку
Мою любиву былинку;
Поки сынъ твôй не навчится
Де якого ремесла —
Щобъ було при чимъ лишится,
Сли не стане чересла —
Щобъ знавъ хлѣба заробити,
Сли прійдеся въ бѣдѣ жити."
„Най сусѣде и такъ буде, —
Якось кажуть старû люде,
Що ремесло яке вмѣти,
Значитъ нужды нетерпѣти."
Прійшовъ домôвъ, ставъ думати
Дебы тутка ôдшукати,
Ремѣсника, — щобъ навчивъ,
Сына того, що самъ вмѣвъ.
Думавъ старый, та думавъ,
Ажъ у конець нагадавъ —
Що отъ близько, де цвынтарь
Сидитъ въ селѣ решетарь.
Тай по майстра посылае,
Абы прійшовъ: отъ орудку,
До него ôнъ мае хутку.
Йде решетарь — газда витае:
„Добре, що ласкавъ прійти,
Сусѣдо, я знаю що ты,
Працюещъ чрезъ цѣлû днины,
Абы хлѣбця для родины,
Заробити — чи мôгбы ты,
Роботу до мене знести,
Найбы сынъ мôй придивлявся,
Та ремесла приучався.
А я за те памятати,
Буду о твоѣй родинѣ,
Та буду ѣй посылати,
Все що зможу отъ ôдъ нынѣ,
Ажъ поки сынъ не навчится,
Та въ ремеслѣ роздивится."
„Та най буде, якъ охота;
Не велика те й робота,
Знати решета робити,
Сего легко научити."
Чи зъ охоты
До роботы,
Чи зъ великого кохання,
Ôдлетѣло хлопцю й спанья.
Цѣкаво на майстра руки,
Придивляесь — безъ принуки,
Вже досвѣта ся зрывае,
То дре лика то складае.
Була охота и даръ —
Тай гнеть ставъ и решетарь.
Вже въ сусѣда инша мова,

Некаже й марного слова,
Доню красну якъ калина,
Оддавъ за сусѣда сына.
Молодецъ лишъ оженивсь,
Та решетарства лишивсь —
За решета й не думавъ,
Коли всего добра мавъ. —

Выйшовъ ôнъ разъ собѣ зъ хаты,
Отця матѣръ йде звидати —
Ледви выйшовъ, иде дѣдо,
Зъ бородою старовина,
Тай отъ каже: „любый сыну,
Коли хочешъ абы бѣда,
Тебе сыну ся чепила? —
Чи отъ теперъ въ житья маю,
Чи на старость?“ — Я не знаю. . . .
(Зо страху чуприна спрѣла),
Лишъ позвольте запытати,
Моя жѣнка буде знати,
Що на тое ôдказати. —
„Иди сыну запытайся,
Але довго не вбавляйся
Я на тебе буду ждати.“
Пôшовъ — „Любко охъ намъ горе! —
Скажи менѣ моя зоре,
Коли лѣпше бѣдувати:
Якъ чоловѣкъ молоденькій,
Чи якъ буде вже старенькій?
Скажи, хутко, бо тамъ ждае,
Дѣдо що мене за се пытае. . . .“
— Старôсть сама, я думаю,
Уже прикра — тожъ гадаю,
Легша бѣда въ житья маю. —
Учувъ се, йде до дѣда
Та й му каже: „Сли вже бѣда,
Насъ доконче не мине,
Найже теперъ —“ — Такъ буде —
Сказавъ старый, попрощався,
Тай далѣ въ село попхався.

(К. 6.)

МУЖИЦЬКА ДРУЖБА.

(Дальше.)

Заразъ спомянувемъ, що я досіль не молився Богу; бо таки ніколи було й вмитця. Затримавъ коня вольнище, — ходомъ (ступою), знявши бриль, перехрестився тричи до всходу, та-й змовивъ лишень Отче-нашъ. Прости Боже, що нестало часу на довшу молитву! Наклавши бриль на вуха, стиснувемъ старого коня доізджацького, и попуствивъ му уздечку. — Сгарий білий бувъ старший рокомъ одъ мене, але ще моцні мавъ ноги; а прудкий, а верткий! бувало заяця перебіжить за хортами. Роздуті червоні храпи, хвістъ та гриву пустить зъ вітромъ, зігне легонько шию, закине буйно головку, приложить вуха, та-й садить якъ вихоръ степомъ, ажъ тобі вітеръ въ уха свище. Пропала-бъ шапка коли-бъ не узявъ під паху! —

И не оглянувсь, якъ, минувши Попову могилу, кінь ставъ надъ самимъ хуторомъ. Загавкали собаки. Тогди я схаменувся, що нікуди далі гнатись. — Вигонить хлопчина ягнята у поле.

„Здоровъ малий!“

„Дай Боже здоровья,“ обізвався заспаний пастушокъ.

„Чи дома панъ Шатковський?“ — (Гербовий шляхтичъ у богатого мужика бувъ одайникомъ).

„Збирались исти зъ косою; але мае бути ще дома.“

Підъіхавши до хатини, стукаю зъ коня пужалномъ у віконце. Виглянула мала дівчинка, та хучій назадъ у сіне. Виходить стара одайничка: очамъ не вірить, чого-бъ я такъ по заранку шаривъ по хуторахъ?

„Добри-день вамъ, імосцянко. Покличте йно чоловіка.“— Йде вінъ момаленьку, ніби боітця приступити до коняки; щось тамъ почавъ цвенькати. Але мені ба-й-дуже: закликавъ Ляха за хлівокъ, дальше відъ бабівъ.

„Скажіть, чоловіче добрий, де-бъ мені можно бачитися та-й поговорить зъ Андрієвимъ Даниломъ?“

Не довірявъ мені Ляхъ; не хотівъ сказати. Видко було зъ очей, що добре знавъ, але таки одникувався. Ніякъ не можу его переконати, що мені довіряе сама Данилова мати; вінъ ще гірша присягаетця, що таки не зна и не бачивъ.

Сердито відвернувши коняку, підбігаю клусомъ на стежку, що мимо садка вилась у долину ажъ до керниці. Разомъ жахнувся мій білий конисько у бікъ — (що бувало зъ-роду не лякався) — ажъ мало не пустивемъ ногу зъ стремена: зъ окопу вискочивъ чорноволосий парубчакъ у коротенькоі свитці, крайкою оперезаний поверхъ довгоі білоі сорочки, грудь розхрестана загоріла відъ сонця, узутий въ ремінныхъ постолахъ. Ставъ, збиточникъ, тай усміхаетця довірчиво до мене. —

Я, не довго думавши, скочивъ зъ коняки; — забувши, що мені суджено паничувати — обнялисьмося сердечно, якъ наче зъ рікъ не бачилися. Далі кажу: „ходіможъ, Данилку въ село, на кошару. Підешъ тихенько назадъ до овець, то воно й минетця.

„Добре, за вами піду. Чому-бъ ще не пісти?“

„Чого-жъ ти втікавъ, голубе, зовсімъ безъ нотреби?“

„Та вже вамъ не розказувати, чого всякий лякаетця; хотя-й дурно напосідаютця на кого.“

„Чи вже-жъ ти думавъ, що не найдуть тебе тутки, якби конче захтіли запропастити?“

„Були вони вже тутки якогось вечера; хтіли мене звязати. Такъ мене кортіло пустить сокирою у лобъ.“

„Даниле, подумай лишень: що-бъ ти собі на весь вікъ наробивъ.“

„Та що-жъ; слава Богу — Шатковська заховала сокиру на горище.“

Йшлисьмо, зо дві чи зо три гони, пішки, балакаючи зъ Даниломъ. Приближаючися до села, вінъ самъ намовивъ мене сісти верхомъ, а самъ зъ-боку йде за конякою, та, буцімъ сумний, спустивъ до землі очи. Уізджаючи до села, жартувавъ я собі зъ соцького та зъ посіпаківъ, що збирати парубківъ після нихъ прийшлося, якъ вони порозгонили; а вони витріщають на Данила очи, самимъ собі не віруючи.

Ажъ десь якъ не вирветця зъ села напротивъ насъ стара Андреіха; хтось ій сказавъ, що синка звязаного привели. Біжить вона зъ плачемъ та зъ крикомъ, на собі волося рве та руки ломае, а жалібно голосить: „Саракуце де міне (бідна головонько! За-що-жъ я рідню дитину та-й занапастила: у панськи руки безвинно видала!“

Приступивъ хлопець до мамуні, та-й переконалася, шо незапутаний. Шепнувши ій словечко до вуха, та-й утихомирилась трохи небога, але ще недовіряе, бачучи у нашімъ подвірі багато підпанківъ, що біля мого тата крутятця. Ходять панъ-отець мій зъ окоманомъ, та переглядають якісь тамъ бички, що вінъ підъ самий кінець ярмарку перекупивъ відъ жида.

Махнувши Данилови рукою на кошару, пустивсь я бігцемъ до двора, та-й зскочивши зъ сідла, віддавемъ татови добри-день. Вони питають „чогось такъ рано, вганявъ по полю; ажъ коняка упріла?....“ Дивлюся: йде мій Данило у ворота, схиливши невесело голову. Закимъ я успівъ щось відповісти батькови, вони сами здогадалися. Похитнули головою: „дай лишень коняку провести, щобъ іі кровъ не напала.“

„Чуешъ,“ кажу до него; „на, проводь мого коня, а після рушай до німця на кошару!“ — Тато усмѣхнулися.

Здалеки за Даниломъ йде несміливо стара заплакана мати. Вглянула на писаря зъ окоманомъ, та стала за воротьми; черезъ муръ поглядае на свою дитину; чи не будуть бити?

Мій батько до мене ніби ссрдито кажуть „чого ти водишся зъ чабанами та зо старими бабами!“

Ажъ тогди окоманъ підскочивъ, та каже: „прошу васъ, милостивий добродзею, тота жінка мае бути, до мене прийшла. Я ій на фільварку розсуджу; най панъ не фатигуютця.“

Писаръ зиркнувъ на мене зъ-підъ лоба, та каже: „мабуть вона десь за синкомъ прийшла просити, щобисьте пожалували!“

„Хиба-жъ вінъ що таке зробивъ, щобъ го жалувати?“ питае тато.

„А вже-жъ зробивъ: не тримаетця кошари; подуфалий дуже на паничову ласку.“

„Чи може на батьчину кишеню,“ кажу до него. — Вінъ ажъ замявся.

Окоманъ каже: „нічого то не шкодить; прошу пана, завше такиі непорядки, йно я зъ дому відъиду.“

„Нехай-же не ховаетця. Відошліть его назадъ до овець“ сказали тато, а присяжний, підскочивши, подавъ імъ вогню до люльки, що на довгімъ цибуху бувало курять.

Радий я, що збувся клопоту зъ тимъ сердечнимъ Даниломъ, шепнувъ матери его на вухо, щобъ прийшла подякувати панамъ за ласку.

Знала вона, небійсьте, добре, якъ кому треба дякувати: поклонилася панъ отцеви у ноги, але за пазухою тримала курку: тоту віднесла до писаря. А самъ Андрій Сорочанъ, нарізавши меду, (ще кудя передъ Спасомъ) віддавъ повну миску окоманській господині: щобъ, знай, ніхто не бачивъ.

Здавалося ніби спокойно зъ Даниломъ; але скоро після того зновъ начались причепи одъ писаря. — За тиі пізнійше розкажу, що відъ людей чувемъ.

Якось після Иліи либонь, чи ще на св Петра и Павла продали мои тато вірменови канару (скопи на лій), а жидамъ вовну, та-й, зобравши троха грошей, вислали мене у Києвъ. —

Невесело було прощатися зъ родиною; але-жъ и села того жаль було кинуть, де почавемъ бувъ жити зъ людьми якъ чоловікъ зъ подобними собі творіннями. Сумно розставатись було зъ Даниломъ, зъ Омелькомъ, зо всіма сердечними парубками. — Данило узявъ годувати для мене біленьке куце щенятко; та-й казавъ що буде згадувати мене частенько. —

Я писавъ неразъ бувало зъ Києва до письменного одного шляхтича. Молодий собі бувъ парубчакъ, але каліка на обі ноги. Той бувало шивъ чоботи по хатахъ, та-й всюди его досить сподобали собі, — найбільше стариі люде, — що бувало хоть-кому знае письмо написати; хоть зъ-відки-би не прийшло, уміе прочитати. Хлопці зновъ и дівчата за то любили Шевця Кривого, що бувъ собі веселий, жартобливий, та зъ-роду не росказувавъ нікому, якъ що де почуе або побачить таке, що не гараздъ кожному знати: сказано, якъ молоді думають, що гріхъ поцілувати одно одного, якъ хтось зо сторони побачить.

Такъ той шевчина писавъ бувало до мене у Києвъ, и кланяетця мені кожний разъ відъ Данила, та відъ его роличівъ; ба таки нічого було нарікати, може й щиро за мене згадували домашні двораки и зъ громади де-яка почтива душа мабуть лихомъ не згадувала. Правда й те, що й я за іхъ завсегда памятавъ: присилавъ імъ хрестики, обручки відъ св. Варвари, образки зъ Печерськоі Лаври, то-що.

Ще якъ живі були мамуня — най імъ земля пером,— тогди вже писала до нихъ одна богата графиня зъ Липовеччини, шо у нихъ усі пани дуже лякаютця, коби — недай Боже — не настала друга колійщина, бо мужики десь-то крепко сердиті на хляшту, та-й до жидови неконче добре серце мають. То зновъ по-тому наши таки хлібороби вернулися зъ Адесу, та-й росказували, що десь-то у Херсонщині народъ бунтувався, саме у той часъ, якъ царь Миколай звелівъ ополченцямъ, чи-тамъ ратникамъ, виступить зъ Московщини противъ Французівъ та Яглічанъ. Загнали іхъ бідолашнихъ у Кримъ; тамъ и вистріляли іхъ мало не усіхъ. Отъ-же тогди приходили наши парубята до мене попитатися, чи справді то буде всімъ людямъ козацька воля, чи справді вони перестануть панамъ робити, податки платити, та-й часто всі виступлять: одни верхомъ зо списами, а піши зъ косами, щобъ собі волю добувати, вигнавши невірнихъ ворогівъ зъ подъ Савастополя?

Тяжко було людямъ відказати, що імъ не треба волі, але страшно зновъ обезпечати іхъ, що справді скоро настане для нихъ година, допомянутися за свою правду, котра зъпоконвіку імъ судилася.

Ідучи до Києва, усюди по дорозі траплялось слухать, якъ люде говорили про туюкозачію; якъ були навіть місцями кинулися до діла: хтіли силоміццю добитись тоі волі, що про неі співавъ бувало Тарасъ Шевченко, ходячи поміжи громадами по-надъ Дніпровими берегами. Вже чи хто читавъ тиі его пісні, чи тількп чувъ одъ людей, що колись-то инакше діялося у нашоі славноі України, — завше таки

нашъ народъ добре знавъ, за-що допоминався, за-що его посікли та порубали у Каневі, въ Корсуні, въ Таганьчи, въ Березні, въ Логвині, въ Шамраівці, въ Кашперовці, у Самгородку та-й власне по многихъ селахъ підъ Білою Церквою.

Ще півтора року пізнійше ночувалисьмо разъ изъ товаришемъ у паламаря у Логвині, та бачилисьмо нещасного парубка, що лежавъ та лічився після ранъ відъ московськоі картачи. Звістно, поміщики тогди таки здорово полякалися, якъ піднялись люде за свою волю та землю допоминатися; але люде зъ-разу не тільки до нихъ бралися, кілько до царськихъ чиновниківъ, що людською кривдою наживалися. Ба таки нічого таіти правду; збожевіливши кинулися були Украінці навіть на священниківъ, та потурбували іхъ потрохи за те, що не схотіли якогось-то манихвеста читати. Манихвеста може й небуло ніякого, а попівъ таки попомучили люде за те, що таки народъ не-разъ бувало обдирали за хрестини, та за похорони, то-що; а за народомъ таки ні жоденъ не схотівъ держати, якъ то буває у Галичині, въ Чехахъ та у другихъ земляхъ на божому світі.

Жидова якось викрутилася ще на той разъ, що не поспіли до неі взятися, за людськую кривду допомянутися. Ба таки уво всему тому заходови либонь мало ладу було: не прийшла ще пора народови слобонитися, та-й и не стало межи нимъ міцноі голови, щобъ уміла просьбу до Государя скутечно списати, та-й у певні руки передати. Білоцерковщане либонь зо Ставищанами та зъ Шамрунами ходили самі прохати графа Браницького, щобъ вінъ ставъ надъ ними гетьманомъ, та-й щобъ повівъ іхъ на ворога. Де-тамь перевелись гетьмани у тотій родині! Графъ утікъ до Киева, та оповістивъ генералъ-губернатора, спровадивъ па бідних людей комисію, а тота комисія не дала імъ ради, поки не спровадила війська, та не звеліли стріляти у народъ безневинний.

Що вже й згадувати про те, що минулося; бодай ніколи не верталося! Ино такъ споминаю, знаете, що діялося за того часу, якъ ми спокійно собі зъ Даниломъ по полю уганяли, та по футорахъ ховалися.

У дорозі, відъ Погребищъ до Морозівки, стрічалисьмо всюди підводи зъ некрутами; а що у Сквирі на ратуші, то вже скілько тихъ бідолахівъ попривозили, та-й пхали безъ міри, безъ сумління, кого, знаете, у зачотъ, а кого й безъ зачоту, яко бунтовщика псующого общини. Пани Понятовські тогди ажъ изъ підъ Таращи (либонь), чи зъ Канівщини привезли закованого свого козака, що найщирший бувъ, найсміливіще допоминався за людськую кривду. Тогди я згадавъ собі: що не дурно мабуть тая графиня лякалася такого суду божого. Та-й наши люде — хотяй смирні собі, та мало дочувають, якъ діетця дальше по божому світу — не дурно либонь бувало питають мене дома, чого це чутися, буцімъ у Рущині — ніби по цілоі Украіні за Кичменськими лісами — люде подуріли: чи то мабуть зъ біди, чи може зъ розкоши? —

Ну, голі-жъ було писати Данилови, або кому не-будь, про такі діла, що добримъ хліборобамъ лутше за нихъ й не знати. Десь-то и намъ не гарно, стілько объ тімъ пописавши; але сподіваемося, що ми надто мизерні, щобъ розізлився на насъ який зубатий критикъ. Жалко-бъ ему папіръ псувати! (Д. б.)

ЯКЪ ГАДАЕ ОСНОВА ПРО ГАЛИЦЬКУ ПИСЬМЕННОСТЬ.

Неразъ то нашй письменнй люде и на письмѣ и на словахъ толкують, ажъ слухати гидко: що украиньскй литераторы повели мыльною дорогою нашу словесность малоруську, що нашй писателѣ розумнѣще у сёму дѣлу поступали, и що мы Галичане не повиннй брати за образецъ литературу украинську и ѣи письменну мову. Найближшою консеквенцією тыхъ толкôвъ было отсе, що преувѣдженй о непогрѣшности своего переконанья галицькй литераторы сказали становно, що Вечерницѣ, торуючи у насъ дорогу для тои идеи, котора розвиваеся въ нашôй малоруськôй письменности на Украинѣ, збочили зъ простого шляху, которымъ мы повинни зайти до своеи меты. Сказали навѣть що Вечерницѣ назадъ до азбуки вертаються, мѣжъ тымъ, коли наша галицька словесность уже такъ далеко на передъ поступила. — Правда що поступила далеко! Поступила якъ той несамовитый богатырь у казцѣ, который: що ступить — то миля, що скочить — то двѣ. Нехай-же теперъ тіи панове послухають ласкаво, що о нашôй галицькôй письменности, а то о направленьи ѣи (розумѣеся не объ тôмъ, по якому идуть Вечерницѣ) говорять украинськй литераторы, именно редакція Основы. Въ Основѣ находиться двѣ статьи написанй въ одвѣтъ россійському дневникови: Русскій Вѣстникъ (читай: Русской Вестнѣкъ), который похвалявъ стремленье галицькихъ литераторôвъ; а що вони написанй въ оборону малоруськои словесности противъ несправедливыхъ доганъ зо стороны Москалѣвъ, якй не-разъ и въ насъ чутися, то подаемо тй статьи цѣлковито нашимъ читателямъ.

1. Одповѣдь Спôвчасной Лѣтописи Россійського Вѣстника. (Основа, 1861; II.)

Въ 4-ôмъ номерѣ „Спôвчасной Лѣтописи“ прочитали мы отъ-таку замѣтку: „Мова уживана южно-руськими писателями въ Галичинѣ дуже ближча до нашои литуратурнён мовы, нѣжъ те мало-руське нарѣчіе, якимъ пишуть нашй украинськй литераторы. Всякій зъ насъ зовсѣмъ легко читатиме все, що пишеться на южно-руськôй рѣчи, такъ само, якъ и руськіи люде въ Галичинѣ зовсѣмъ свободно и зъ особливою охотою читають (велико-) руськй книжки. Писателѣ Червонои Руси стараються бôльше за те, щобы зближити свое нарѣчіе до литературнёго, не йдучи за примѣромъ нашихъ украиньскихъ литераторôвъ, которй передражнюють всѣ одтѣнки и тоны говору народнёго.“

Оставляючи на боцѣ передражнюванье, бо дѣло йде о вкраинськихъ литераторахъ, которй до сёгодня знакомй були не за невôльницьке подражанье чому не-будь, — не за повторенье, не за передражнюванье, а за сумлѣнне вывченье и вѣрне ôдбудованье народнѣи жизни, (та за поважанье народу, чоловѣка — литератора и не-литератора), обертаемося просто до властивого пытанья, объ одтѣнкахъ и тонахъ говору народнёго. Чій-же говôръ важнѣшъ народнёго? до якого говору належить бôльше прислухуватись? Одтѣнки и тоны нашого народнёго говору розмаитй якъ жизнь и природа, логичнй якъ народній нездушеный умъ, и музыкальнй якъ украинська пѣсня. Прислухуватись до нихъ — то не порокъ, а повинность и розумъ. Чи не радивъ самъ Пушкинъ — величѣйшій художникъ слова — прислухуватись до говору

народнёго, вчитися языка и дома и на рынку? „Спôвчасна Лѣтопись“ мабуть не ясно, не въ-повнѣ высказалася: по ѣи гадцѣ се погано, що украинськѝ писателѣ прислухуються до свого (либонь отсе слово пропущено въ „Спôвчасной Лѣтописи,“) народнёго говору, а не йдуть въ отсѣмъ зглядѣ за примѣромъ Галичанъ, которѝ привчають свôй письменный языкъ до литературнёго велико-руського.

Означивши, здається безомыльно, основный змыслъ приточеного мѣсця, пилуємъ освѣдчити, що мы инакше о сёму думаємо.

Легкость, зъ якою галицькѝ образованѝ Русины читають велико-руськѝ книжки, выясняеться не якимся особливымъ литературнимъ направленьемъ галицькихъ писателѣвъ, а крôвностью южно-руськои рѣчи зъ велико-руською, и навыкомъ. Въ велико-руськôй литературѣ є стôлько хорошого, що було-бъ дивно не интересуватись нею — Словянамъ, особливо руськимъ. Придавленому двоякимъ гнетомъ — нѣмченья и поляченья руському серцю Галичанина особливо трудно боронитися одъ вѣючого на него — одраднимъ крôвняцтвомъ и лѣпшою будучностью — духа моральнёи литературнёи России. Для борбы зъ насилными привлащуваньями, галицькѝй Русинъ — выхованець польскихъ або нѣмецькихъ школъ — вхопивъ за перше, уже готове, оружіє, не маючи часу вычати готове богатство своеи народнёи мовы, нѣ обробляти ѣѣ литературно. Но отся поява — не законъ, тымъ бôльше не законъ для украинськихъ писателѣвъ, теперѣшнихъ и будушнихъ. Одна мова не може замѣняти другу, хотьбы и якъ вона була, на позôръ, близька. Въ мовахъ, розвиваючихся органично, нема нѣ припадковыхъ подобенствъ, нѣ прудкихъ рôзниць: усяка самовôльна промѣна однои за другу въ користь однообразности и выгоды, безгарить мову, позбавляе ѣѣ органичнёи самобытности, логичнёи гармоніи частей, а навѣть зрозумѣлости. Въ сѣмъ зглядѣ украинська литературня мова, що выросла непосередно зъ мовы живои народнёи, — бôльше самостайня, нѣжъ галицько-руська, и бôльше зрозумѣла для племянникôвъ.

Хто изъ Словянъ уважно вчитався въ кôлька сторонокъ украинськои книжки, тому и легко и принадно дальше ѣѣ читати, а сёго не можна сказати о книжкахъ галицько-руськихъ. Но якбы и дôйстно велико-руському читателеви доступнѣйшѝй червоно-руськѝй текстъ, чимъ украинськѝй: то хиба руськѝй народъ въ Галичинѣ, нє вважаючи на 4-вѣковый вплывъ чужихъ елементôвъ, заховавшѝй пѣснѣ, повѣрья, преданья и пословицѣ спôльнѝ зъ украинськими, — не мае права на те, щобъ для него писали зрозумѣлою литературнёю мовою? Хиба нашѝ выгоды, а не злегченьє дороги для образованья народу, повиннѝ бути головною цѣлею людей, пôзнавшихъ пожитокъ и спôвчасну потребу управляти рôднеє слово? Штучне простованьє литературнёи мовы, зъ невластивыми ѣй елементами, непохибно перепенило-бы благотворне поближеньє образованои части товариства зъ народомъ, и запôзнило-бы розширеньє просвѣты.

Нѣ! „украинськимъ литераторамъ“ не приходиться нѣ якъ брати примѣръ зъ галицькихъ. Завсѣгдишня гадка руськихъ Галичанъ — зъедноченьє зъ останнёю Русію — для Украинцѣвъ мѣсця не мае. Поки мы здужали до зъедноченья, сподѣвались на ёго наслѣдки, опекувались и д., то нашѝ интересы тягнулися въ одинъ бôкъ; а теперъ коли зъедноченьє стало, — прійшла и для насъ пора литературнёго розвою. Крайна централизація въ мовѣ була-бы погубною помѣхою спôлному добру и образованю; одноображеньє выробляе въ насъ безгарность або дурацтво. . . .

Штучность и неживотность галицько-руськои литературы — то природнѝ наслѣдки неприроднёго ѣи положенья, и оддаленья ѣи ôдъ мовы народнёи.

„Спôвчасна - Лѣтопись Россійського Вѣстника“ розсуджуючи справу новыми появами розбуджену, признала важность однообразнôй формѣ передъ животнёю истотностью, и не завдала собѣ працѣ, глянути на дѣло уважнѣще, глубше, исторично. Що искусного зоставило по собѣ, и до чого путного довело ломаньє и кованьє южно-руськои рѣчи у чужѝ формы польського силлабизму? Нѣчого, окрôмъ мизерныхъ вѣршôвъ, позбавленыхъ поезіи, которыхъ чоловѣкъ зо смакомъ просто не въ силѣ читати, а народъ, на щастьє, зовсѣмъ не знае, и нѣколи не пôзнае. По якому-жъ зрôвняньи, на пôдставѣ якихъ датъ вы ожидаєте лѣпшихъ наслѣдкôвъ ôдъ сёго, якбы украинськи литераторы стали подражати галицькимъ, и навмысне занедбували природнѝ одличія южно-руськои мовы, зо всею рôзновидностью ѣи формъ, зо всѣми одтѣнками ѣи тону и говору?

Переконанѝ, що всяке стисненьє, а тимъ бôльше — систематичне, выраховане, хоть-бы и зъ найлѣпшимъ замѣромъ, шкодить повнѣйшому розвитю животнихъ силъ чоловѣка и народу, мы дивились бы не тôлько спокôйно, а зъ задоволеньемъ, коли-бъ всяке нарѣчіє проявило себе литературно, абы тôлько проявленья отсѣ були годнѝ. Но, мимо такъ напевно выраженои гадки автора „Спôвчасной Лѣтописи,“ у нашôй литературѣ горує таки становно переяславсько-чигринське нарѣчіє, — шевченкове, — хоть не можна не допустити, що зъ часомъ можуть явитися даровитѝ писателѣ, которѝ захотять писати на своѣмъ мѣсцевôмъ нарѣчіи, и заставлять читати себе.

Всѣ новобудованѝ литературы представляли, при своему початку, письма на рôзныхъ нарѣчіяхъ; съ плывомъ часу одно зъ нихъ достигало повнѣйшого розвою по формѣ и по содержанью, и помалу робилось пануючимъ. Всюди одъ рôзновидности приходили до единства. (Д. б)

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ	„ 5 „ — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178-[illegible] у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Института Ставропигійского